

אור השבת

בנשיאות הרב יצחק דוד, גרוסמן שליט"א רב העיר ונשיא המוסדות

פנשת וישז - חנוכה השפ"ח גליון ט'

הארת ימי החנוכה לכל אחד מישראל: הנה קרבים ובאים ימי החנוכה הקדושים והנעלים, ימים אשר משפיעים מן השמיים שפע אורות וסייעתא דשמיא לכל אחד ואחד, ונותנים כוחות רוחניים להתחזק בתורה ובעבודת השם, בתיקון המידות וביראת שמים טהורה. ואין לנו אלא להכין את נפשותינו שנהיה בבחינת 'בית קיבול' וכלי הראוי לקבל את כל ההשפעות הטובות. וכדרך הנר, שצריך לתת כלי שיוכל לקבל את השמן כך צריך להכין 'כלי' לקבל את כל האורות הנשפעים ממרומים, נ אור השמן והאש של חנוכה, וכדכתיב ושמן על ראשך אל יחסר.

כי הנה מלחמת החשמונאים ביוונים לא היתה מלחמה על קיום הגוף ושאר עניינים גשמיים, שהרי אדרבה היוונים אף הסכימו 'להיטיב' להם בבתי תיאטרות וקרקסאות, ולא ביקשו מלכתחילה להורגם, אלא כל מגמת היוונים היתה להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך, ודרשו מהיהודים שיאמרו שאין להם חלק באלוקי ישראל. אכן החשמונאים מסרו נפשם על קיום התורה ועל קיום ישראל, שהבינו היטב שאין אומתנו אומה אלא בתורתה, וכאשר ניתן לראות בעיניים בפזורות ישראל בתפוצות הגולה בכל קצווי תבל, שבכל מקום שיש שם קהילה של אנשים שומרי תורה עפ"י המסורה עם מוסדות חינוך תלמודי תורה ובתי ספר לבנות וישיבות, שמנין היהודים באותו מקום הולך וגדל, ולעומת זאת באותם מקומות אשר מצב היהדות בכי רע אזי לדאבון לב המספר הולך וקטן, מרוב ההתבוללות בגויים ונישואי תערובת רח"ל. כי אין קיום לישראל בלי תורה.

וע"כ יצאו להילחם במסירות נפש ממש, שהיו אך ורק י"ג חשמונאים כנגד צבא יון אדיר וחזק ומלומד תכסיסי מלחמה, וכפי שפירש רש"י הק' (דברים לג, יא) ברכת משה לשבט לוי 'ברך ה' חילו ופועל ידיו תרצה' - ראה שעתידין חשמונאי ובניו להלחם עם היוונים, והתפלל עליהם לפי שהיו מועטים, שנים עשר בני חשמונאי ואלעזר כנגד כמה רבבות, לכך נאמר ברך ה' חילו ופועל ידיו תרצה.

וצריך לידע אשר כל כוחם היה הביטחון בהקב"ה שודאי יעמוד לימינם, שהאמינו בו שברא את העולם בשביל ישראל ובשביל התורה, וכלשון רש"י (בראשית א, א) על הפסוק 'בראשית ברא', בשביל התורה שנקראת (משלי ח, כב) ראשית דרכו, ובשביל ישראל שנקראו (ירמיה ב, ג) ראשית תבואתו, ואם כן פשיטא שילחם באויביהם המבקשים לעקור את התורה ואת קיום האמיתי של ישראל.

ובזכות מסירות הנפש של החשמונאים על קיום התורה והמצוות מתעורר בכל שנה ושנה הארות הניסים הללו, ומשפיעים על כל אחד בכל מצב שהוא כוחות חדשים ונעלים לטהר את עצמו ולהתחדש כבריה חדשה בעבודת השי"ת.

וכפי שהאריכו בספרים הקדושים לבאר שכל דיני הדלקת נרות חנוכה באו לרמז על סגוליות הימים ותוקף ההארה שנמשכת בהם יותר משאר חגי ומועדי השנה. שהנה נר חנוכה מצוותה למטה מעשרה טפחים (שו"ע סי' תרעא ס"ו), כלומר שמצוה מן המובחר להניח את המנורה למטה מעשרה טפחים, ובא ללמד שאפילו מי שהוא בבחינת 'למטה מעשרה טפחים', שנפשו נמוכה ושקועה ונמשכת לדברים פחותי ערך, גם הוא יכול להתעלות בחנוכה, כי האור העצום של נר חנוכה מאיר אפילו במקומות נמוכים שהם למטה מעשרה טפחים.

על דרך זה ביארו את הדין המיוחד בחנוכה שמדליקים את הנר השמאלי תחילה (סי' תרעו ס"ה), אף שבכל העניינים צד ימין עדיף ומעולה, וכן מניחים את הנרות משמאל הפתח, להורות שקדושת חג חנוכה מגיעה אפילו לאותם האנשים שהם בבחינת שמאל ח"ו, שאף הם יש להם עליה בחנוכה.

עוד פירשו את מה שאמרו חז"ל הק' (שבת כא. שו"ע סי' תרע"ג ס"א) פתילות ושמינים שאין מדליקים בהם בשבת מדליקים בהם בחנוכה, שפתילות מרמז על הגוף והשמן על הנשמה, וכמו שנאמר (משלי כ, כז) 'נר ה' נשמת אדם', ולמדנו שאפילו אותם הנשמות הרחוקות כל כך עד שאינם יכולים להתעלות אפילו מכח קדושת השבת ואפילו בבוא שבת כל סוף שבוע אינם מצליחים להתעלות בקדושת הזמן גם כן יכולים לשוב לדלוק ולהאיר באור השם על ידי נר חנוכה.

וכך ביארו במה שאמרו שנה חנוכה צריך לדלוק עד שתכלה רגל מן השוק, כי הנה ה'רגל' הוא האבר הנמוך ביותר בגוף, כמו כן 'שוק' הוא המקום הנמוך והפחות בעיר וכדאיתא בכתבי האר"י הק' ('פרי עץ חיים' שער חנוכה פרק ד) ש'שוק' מרמז על 'חיצונים', ותכלית נר חנוכה הוא לסלק את הרגל מן השוק, לרומם את הנפשות שהם בבחינת רגל בשוק, כי אין לך אדם בישראל שאינו יכול להתחזק ולהתעלות בימים מסוגלים ונעלים אלו.

ונספר מעשה אשר בדידי הווא אותה עובדא נפלאה, להאיר לבב ישראל בחנוכה, אשר שנה אחת שהיתי בחנוכה בלונדון, והנה נודע לי על קבוצת בני נוער מארץ ישראל הרחוקים עד מאוד משמירת התורה והמצוות, ומתאספים בקביעות במועדון ומתרועעים עם בנות נכריות רח"ל, ונחרדתי עד מאוד ממצבם השפל ומהפחד שמא יתבוללו בין הגויים. בלילה לאחר הדלקת הנרות ביקשתי מבעל האכסניא שיתן לי 'חנוכיה' אחת כי רצוני להדליק שם במועדון נרות חנוכה להאיר נשמתם. מלויי ניסו להניאני ללכת לאותו מקום, כי אמרו שישבזה חשש סכנה, אך עמדתי על שלי, והלכתי ביחד עם להבדבחל"ח הרב אבא דונער זצ"ל מנכ"ל ועידת רבני אירופה, בבואי לשם הצגתי את החנוכיה, ושאלתי את כל הקהל מי ממכם יודע להדליק בברכה, ואחד מהם הדליק וכולם ענו אמן כשהם שמים יד לכסות ראשם, ואף שרו 'מעוז צור'. ושוחחנו במשך הלילה עד עלות השחר, ושניים מהם קבלו על עצמם עול תורה ומצוות ואמרו שברצונם לחזור בתשובה, ואכן באותו היום התקבלו לישיבתו של הגה"צ רבי גרשון ליבמן בצרפת, וב"ה היום הם בעלי משפחות לתפארת. ללמדנו

על גודל ימי החנוכה, שאפילו נשמות נדחות כאלו, שעמדו כבר בשאול תחתית, יכולים להתעלות ולהתקרב בתשובה שלימה לאבינו שבשמים.

קיצור שו"ע: בבית שני, כשמלכה מלכות יון, גזרו גזרות על ישראל, ובטלו דתם, ולא הניחו אותם לעסק בתורה ובמצות, ופשטו ידיהם בממונם ובבנותיהם, ונכנסו להיכל ופרצו בו פרצות, וטמאו את הטהרות, וצר להם לישראל מאד מפניהם, ולחצום לחץ גדול, עד שרחם עליהם אלהי אבותינו והושיעם מידם והצילם וגברו בני חשמונאי הפהנים הגדולים והרגום, והושיעו את ישראל מידם, והעמידו מלך מן הפהנים, וחרה מלכות ישראל יותר ממאתים שנה עד החרבן השני. וכשגברו ישראל על אויביהם ואבדום, בחמשה ועשרים בחדש כסלו היה. ונכנסו להיכל, ולא מצאו שמן טהור במקדש אלא פך אחד, שהיה מנח בחותמו של כהן גדול, ולא היה בו להדליק אלא יום אחד בלבד, והדליקו ממנו נרות המערכה שמונה ימים, עד שכתשו זיתים והוציאו שמן טהור. ומפני זה התקינו חכמים שבאותו הדור, שיהיו שמונת הימים האלו שמתחילין בחמשה ועשרים בכסלו, ימי שמחה והלל, ומדליקים בהם הנרות בערב על פתחי הבתים בכל לילה ולילה בשמונת הלילות, להראות ולגלות הנס. והימים האלו, נקראים חנכה, רוצה לומר, חנו כ"ה, שביום כ"ה חנו מאויביהם. ועוד, מפני שבמים האלו עשו חנפת הבית שהצוררים טמאוהו. ולכן יש אומרים, שמצוה להרבות קצת בסעודה בחנכה. ועוד, מפני שמלאכת המשכן נגמרה בימים האלו. ויש לספר לבני ביתו ענין הנסים שנעשו לאבותינו בימים האלו (עין יוסיפון). ומכל מקום לא הוי סעודת מצוה, אלא אם כן אומרים בסעודה שירות ותשבחות. ומרבים בצדקה בימי חנכה, כי הם מסגלים לתקן בהם פגמי נפשו על ידי הצדקה, וביחוד ללומדי תורה הענים להחזיקם.

רמב"ם ספר הזמנים: א בבית שני כשמלכי יון גזרו גזרות על ישראל ובטלו דתם ולא הניחו אותם לעסק בתורה ובמצות. ופשטו ידם בממונם ובבנותיהם ונכנסו להיכל ופרצו בו פרצות וטמאו הטהרות. וצר להם לישראל מאד מפניהם ולחצום לחץ גדול עד שרחם עליהם אלהי אבותינו והושיעם מידם והצילם וגברו בני חשמונאי הפהנים הגדולים והרגום והושיעו את ישראל מידם והעמידו מלך מן הפהנים וחרה מלכות לישראל יתר על מאתים שנה עד החרבן השני:

ב וכשגברו ישראל על אויביהם ואבדום בכ"ה בחדש כסלו היה ונכנסו להיכל ולא מצאו שמן טהור במקדש אלא פך אחד ולא היה בו להדליק אלא יום אחד בלבד והדליקו ממנו נרות המערכה שמונה ימים עד שכתשו זיתים והוציאו שמן טהור:

ג ומפני זה התקינו חכמים שבאותו הדור שיהיו שמונת הימים האלו שתחלתן כ"ה בכסלו ימי שמחה והלל ומדליקין בהן הנרות בערב על פתחי הבתים בכל לילה ולילה משמונת הלילות להראות ולגלות הנס. וימים אלו הן הנקראין חנכה והן אסורין בהספד ותענית כימי הפורים. והדלקת הנרות בהן מצוה מדברי סופרים פקריאת המגלה:

יד היה לפניו נר ביתו ונר חנכה או נר ביתו וקדוש היום נר ביתו קודם משום שלום ביתו שהרי השם נמחק לעשות שלום בין איש לאשתו. גדול השלום שכל התורה נתנה לעשות שלום בעולם שנאמר (משלי ג-ז) 'דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום':

שער הכוונות להאריז"ל הקדוש: ... וזהו נר שבת ונר חנוכה אלא שיש הפרש ביניהם כי נר שבת עולה היא למעלה עד הכתר שלו ממש ונר חנוכה הוא אשר יורדים כל הבחי' אלו אליה למטה במקומה..

ספר ישמח ישראל - פרשת וישב : והאמת כן הוא אף מי שנחשך בעדו אורו ואין נוגה לו, כי הוא מלוכלך מכף רגלו ועד ראשו, עכ"ז בל ידום וישתוק, רק יבטח ויאמין בתוך החשכות בשם ד' ובעזרתו בבחי' ואמונתך בלילות (תהלים צ"ב, ג), שחסידי ד' יסעדנו, ויקוה וייחל לישועת ד' שיאירו לו עוד עיניו, ויהלל וישבח לד', וכנראה פשוט הגמ' (פסחים ב'). אלא מעתה כוכבים המאירים הוא דבעו שבוחי שאין מאירים לא בעו שבוחי והא כתיב (תהלים קמ"ח, ב') הללוהו כל צבאיו. וזו היא דרך הראשון של הבע"ת אשר בלעדו לא ירים את ידו ואת רגלו, כי ע"י התאחדותו באחדות גמור בהכלל יפרח ממילא ממנו טומאתו, כי טומאה דחוי' בצבור (פסחים ע"ט), וכל המחובר לטהור טהור (כלים פ"ב מ"ב), וכמאמרם ז"ל (יומא פ"ה ע"ב) מקוה ישראל ה' (ירמי' י"ז, י"ג) מה מקוה מטהר את הטמאים אף הקב"ה מטהר את ישראל, וכמו שאמר ר"ע שם אשריכם ישראל לפני "מי אתם מטהרים" ומי מטהר אתכם, היינו שאף אם ידמה האדם בנפשו שעפ"י שכלו אבד תקותו ותוחלתו ואין לו שום תקומה כי עונותיו רבו למעלה ראש, עכ"ז ידע אם צעק יצעק אל ד' הרחמן שירחם עליו הוא יענהו, וירחם עליו ממקור הרחמים ממדרגה גבוה מעל גבוה...

ישמח ישראל חנוכה: אכן באמת הוא דאם עם ישראל בכלל או יחיד צדיק הדור כשהם מתנהגים בדרכי השי"ת ותורתו שכיח הברכה, וכדכתיב אם בחקתי תלכו וגו' (ויקרא כ"ו, ג') [וכתיב והי' אם שמע תשמע לקול ד"א וגו'] יצו ה' אתך את הברכה (דברים כ"ח, א' ח'), אבל ח"ו כשהם מתנהגים שלא בדרך התורה אזי אין להם הברכה, ולהיפך ח"ו. ואז בימי יון הרשעה הי' עם ישראל בשפל המצב בדרך רע, עד שאמרו להם כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלקי ישראל (ב"ר ב', ה') [על קרן השור, היינו ולא על שאר קרני הבהמות, למען להורות להם כי תמה להם זכות אבות וזכות עקידה, רק על קרן השור דפסיל לשופר, קרן אקרי שופר לא איקרי (ר"ה כ"ו)] היינו שגם החלק אלקי השוכן בקרבם שלחלק הזה אינו נוגע שום פגם, וכמאמרם ז"ל (סנהדרין מ"ד). אעפ"י שחטא ישראל הוא, היינו שהחלק שבקרב לא חטא, ודור הזה פגמו גם בחלק הלז, והרשעים האלה הרגישו זאת אשר המה במצב רע כזה, ולכן באו עליהם למלחמה כדרך טבע עמלק. וכאשר נשאר הפך שמן והכהן הדליק במנורה הרומזת למנורה העליונה, בכח קדושתו וקדושת המצו' הזריח אור בחושך בלב עדת קודש, וכדרך גחלת שאם יש בה נצוצי אש כאשר נופח בה מתלהבת בשלהבת אש, כן הכהן בכח קדושת המצוה האיר ללב בני ישראל והדליק בלבם שלהבת, ויגל מעליהם את האבן הנגף, ואת מסך המבדיל הסיר מהם, עד שראו במה פגמו, ולפני מי, ועד היכן הדברים מגיעים, וזכו לתשובה שלימה, אז ממילא הי' הנס והברכה גם בשאר הלילות, ובה נכללין כל הז' ימים והיא מקור הברכה. וכן מדוקדק לשון הגמרא (שבת כ"א ע"ב) בכ"ה בכסליו יומי דחנוכה תמניא אינון, היינו שאז הוא כל השמונה ימים בכח. וזמן הזה הוא נוקב והולך, ובכל שנה ושנה כשמגיע זה הזמן מופיע קדושת הכהן בהדלקה זו, וכ"א מישראל החפץ באמת, אף אם הוא אחוז בסבך העונות ושחה לעפר נפשו, יוכל לזכות לתשובה שלימה, ולהרגיש קדושת הימים האלה להמשיך על עצמו ועל כללות ישראל נר מצוה ותורה אור, להאיר מתוך חשיכה בכל ענינים ברוחניות ובגשמיות, אמין:

ספר שפת אמת - בראשית - לחנוכה - שנת [תרל"א] : ...ומכל מקום ע"י המצוה נר חנוכה להיות נדבק במה שלמעלה מהטבע. שזה עיקר בחי' המצות לדבק ולחבר האדם במה שלמעלה מן הטבע. אף שעושה עניני עולם הזה מ"מ יוכל להיות נדבק ע"י אור המצות שהם בבחינת עשיה גשמיות כנ"ל. ואא"ז מו"ר זצלה"ה אמר קבעום ימים טובים בהלל והודאה. שתקנו שע"י הלל והודאה יעורר האדם הארת הימים שיהיו נפתחים ומאירים לו.